

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

PROTOKOL O HODNOCENÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(Posudek oponenta)

Práci předložil(a) student(ka): Pavel Vejskal

Název práce: Debata kolem knihy *Street Corner Society* v *Journal of Contemporary Ethnography* a její implikace pro metodologii a epistemologii výzkumu

Oponoval (u externích oponentů uveďte též adresu a funkci ve firmě): PhDr. Tomáš Kobes, Ph.D.

1. CÍL PRÁCE (uveďte, do jaké míry byl naplněn):

Předkládaný text je přepracovanou verzí diplomové práce z roku 2013. Stejně jako v první verzi je jejím cílem vymezit a analyzovat epistemologická úskalí sociálně vědního výzkumu, která jsou přibližována na příkladu diskuse kolem revize Whytovi *Street Corner Society* (dále jen SCS). Cíl je specifikován do tří tematických podoblastí soustředící se na problémy vztahu mezi popisem a realitou, vztahu výzkumníka a informátora, a jaké prostředky využívá badatel k legitimizaci svých zjištění (s. 3-4). I když práce pracuje s aktuálním a relevantním tématem, je takto vymezený cíl práce naplňován problematickým způsobem jak na úrovni obsahového, tak formálního zpracování.

2. OBSAHOVÉ ZPRACOVÁNÍ (náročnost, tvůrčí přístup, proporcionalita teoretické a vlastní práce, vhodnost příloh apod.):

Z obsahové hlediska je text rozdělen do tří částí. První se soustředí na kontextualizaci SCS. Zde jsou představeny především okolnosti vzniku této etnografie a její následné revize. Druhá část se naopak soustředí na popis teoretických souvislostí SCS a představení principů postmoderního zpochybnění pozitivistické tradice, ze které je SCS na straně Boelen kritizována. Již zde dochází k určitému zmatení vyplývající v nepříliš srozumitelném přiblížení post-pozitivizmu. Ten je jednou vztahován k postmodernímu obratu, pak bez jakéhokoliv bližšího vysvětlení je vztažen k "perspektivizmu" zřejmě jako k dalšímu post-pozitivistickému termínu, který je pak opět bez nějakého vysvětlení ztotožněn s relativizmem, a to vše je pak kombinováno s Cliffordovým konceptem "partial truths". V tomto smyslu kapitola 3.4 soustředící se na představení pozice sociálně vědního výzkumu v kontextu post-modernizmu je nadbytečná a matoucí. Není zde příliš dobře ošetřen vztah mezi předchozími částmi a je prakticky zakončen velmi banálními zjištěními zdůrazňující, že vědění není neutrální a že epistemologická pozice je ovlivněna třídními, genderovými a statusovými rozdíly. Podobně matoucí je část 3.5 snažící se symetricky poukázat na limity postmoderního obratu.

Výsledkem je tezevitě poskládaný text snažící se upozornit na některé z principů postmoderního obratu a jeho význam pro epistemologii sociální vědy, který však postrádá ucelenější logickou strukturu a nějaké systematictější závěry, které by byly srozumitelně provázány se záměrem textu.

Podobné je to s metodologickou částí. Stále platí má zásadní výtka z prvního posudku. V práci není zdůvodněno, proč je preferovaná kritická diskurzivní analýza a jak souvisí preferovaná metoda se záměrem práce či s principy postmoderního obratu. Stále v práci chybí hlubší promyšlení Cliffordových principů uveřejněných v úvodu *Writing Culture*. *Writing Culture* je sborník textů, kdy prakticky každý z nich nabízí návod k hlubšímu promyšlení záměru práce. To se však neděje. Naopak práce je rámcována myšlenkami Sandry Harding. Stejně tak nejsou promyšleny principy z Faircloughovy knihy *Analysing discourse: textual analysis for social research*, kterou Fairclough psal jako manuál pro reflexivní analýzu v sociálních vědách. I když je nějakým způsobem přibližován koncept diskurzu, stále se to děje především na textu Kateřiny Zábrodské a Faircloughovy principy jsou představovány prakticky jen tezevitě prakticky bez jakéhokoliv systematictějšího promyšlení k záměru práce. Diskurzivní typ, který je

považován za výchozí analytickou jednotku, je vymezen špatně. Diskurzivní typ je v práci charakterizován podle Fairclough 2003: 26 jako názorový proud. Problém je v tom, že na této straně Fairclough diskurzivní typ vůbec neřeší. Na s. 26 Fairclough nehovoří o žádném názorovém proudu, ale představuje žánr a styl, kde styl je vztažen k identitě, kterou jsme schopni identifikovat na základě tělesné performance (srov. Thirdly and finally, discourse figures alongside bodily behaviour in constituting particular ways of being, particular social or personal identities. I shall call the discoursal aspect of this a style.). To však není diskurzivní typ. Ten je opakovaně vysvětlován v *Language and Power* na ss. 29-31 a 36-7 a v *Discourse and Social Change* (Fairclough 2006) například na s. 85, kde je popisován jako konvencionální způsob psaní a produkce textů. Ten však není rigidní, ale kreativní, kombinující prvky obsažené v daném diskurzivním režimu, které jsou postihnutebné na úrovni intertextuality. (srov. (...) discourse types tend to rum particular ways of drawing upon conventions and texts into routines, and to naruralize them. However, this may happen creatively, with new configurations of elements of orders of discourse, and new modes of manifest intertextuality). Kdyby se Pavel Vejskal snažil o identifikaci itnertextuálních řetězců analyzovaných textů, získal by mnohem lepší výchozí bod pro analýzu, kde by byly mnohem zřetelnější souvislosti podléjící se na vzniku příslušných textů. To se však v analýze neděje. Ta je do způsobu provedení a prezentací závěrů velmi slabá. V podstatě každá subkapitola se vyznačuje tendencí vztáhnout analyzovanou oblast k původu výzkumníka (genderu, etnicitě, sociální třídy), a identifikovat je jako podstatné aktéry při formování sociálně-vědní epistemologie, kterých si není příslušný badatel vědom. Na místo kritické diskurzivní analýzy je pak spíše realizována sociologie nevědomí. To je zřejmé zejména v těchto závěrečných tvrzeních. *“Diskurs je hluboce zakořeněn v jedinci a při analýze světa si ani neuvědomuje celý proces a ten tak probíhá podvědomě. Pro sociální vědy z toho vyplývá, že tento proces, který je běžně nevědomý, je třeba vynést na povrch a zmapovat, v pochopení tohoto procesu leží největší vědecká hodnota, které je možné dosáhnout. Každý výzkumník má unikátní vnímání reality, a proto je každá výzkumná zpráva nenapodobitelným unikátem”* (s. 50), či *“Každá věda svým diskursem vytváří repertoár možných objektů, ze kterých si výzkumník vybírá, objekty, které leží mimo výzkumníkův diskurs, jsou pro něj neviditelné. I když přijde s novými zjištěními a novými pravidly, vždy navazuje na již dříve ustanovená pravidla”* (s. 51). Pro takové závěry nemá Pavel Vejskal v analytické části žádnou nosnou oporu a svoji podstatou jsou nedomyšlené. Zejména poslední věta nabízí otázku, proč realizovat v sociálních vědách výzkum, když jsou studované objekty jen produktem existujících diskurzivních praktik.

Celá nedomyšlenost práce je pak zřejmá v samotném závěru. Jedním z úskalí relativizmu či partial truths je nesouměřitelnost realit, ať již na úrovni subjektu, morálky, teorie, jazyka či obecně společnosti. Pavel Vejskal v textu na tento problém naráží. Upozorňuje na něho, ale neřeší ho, nepromýšlí. To, co mělo být problémem, který měl být rozebrán, je pasováno do závěrečného tvrzení a hlavního zjištění práce. *“Vědecká hodnota neleží v tom, že budeme určovat, kdo měl „lepší“ pravdu, nebo že se naopak vzdáme možnosti sdíleného porozumění úplně. Spočívá v tom, že připustíme pluralitu pravd a budeme sledovat identitu a osobní charakteristiky výzkumníka, který by je měl ve svém textu reflektovat a analyzovat způsoby, kterými je jeho pravda vytvářena”* (s.63). Proč potom dělat výzkum, když v posledku vědecká zjištění v kontextu plurality pravd jsou vzájemně nesouměřitelná? Proč potom posuzovat a hodnotit (diplomové) texty, když jsou pozice autorů vzájemně nesouměřitelné?

3. FORMÁLNÍ ÚPRAVA (jazykový projev, správnost citace a odkazů na literaturu, grafická úprava, přehlednost členění kapitol, kvalita tabulek, grafů a příloh apod.):

Stejně tak je problematická práce s literaturou. Jeden zásadní problém jsem již naznačil v případě vymezení diskurzivního typu. Pavel Vejskal odkazuje na něco, co v textu není. Takový postup celý text znevěrohodňuje už jen proto, že svádí k podezření, že se tak může dít i v ostatních případech parafrází. Za další, text se nevyznačuje jednotným citačním územím. V seznamu literatury je střídán celý repertoár citačního úzu. Jednou jsou knihy uvedeny bez celkového počtu stran, pak s celkovým počtem.

Srov. ALVESSON, Mats. Postmodernism and social research. Buckingham: Open University, 2002. ISBN 03-352-0632-8.

BHATIA, V, John FLOWERDEW a Rodney H JONES. Advances in discourse studies. New York: Routledge, 2008, ix, 262 p. ISBN 04-153-9810-X.

Jednou je paginace značena anglickou verzí "p" jindy českou verzí "s". V seznamu literatury chybí tituly od Dereka Freemana a Mary Douglas. Dále je v textu je celá řada nesmyslně užívaných uvozovek (např. na s. 31: Obvykle se dělí na „etnometodologické a interakcionistické směry“. Ty se liší definicí diskursu. V prvním případě jsou zaměřeny na „studium využitého jazyka“, zatímco ve druhém na „globálnější významové struktury“ či na s. 32 Kořeny kritické diskursivní analýzy podle ní nalezneme jednak ve „funkcionální lingvistice zkoumající funkce použití jazyka“, jednak v „kritické teorii Frankfurtské školy“, jež považuje na jazyk za ideologický prostředek. Mezi hlavní postavy KDA patří Teun van Dijk, Norman Fairclough, Gunther Kress a Ruth Wodaková a každý z nich rozvíjí vlastní přístup“). Vedle toho je v textu celá řada pasáží mající uvozovky, ale končící bez jakéhokoliv odkazu na literaturu (srov. s. 30, 32).

4. STRUČNÝ KOMENTÁŘ HODNOTITELE (celkový dojem z bakalářské práce, silné a slabé stránky, originalita myšlenek apod.):

Přestože se jedná o přepracovanou verzi diplomové práce, přepracování je nedostatečné. Vyznačuje se stále stejnými chybami. Nedostatečné teoretické a metodologické ukotvení, které se promítá do nepříliš dobře zvládnuté analýzy, která je zakončena poměrně banálními zjištěními a především špatná práce s bibliografickými odkazy a citacemi neopovídá nárokům kladeným na diplomovou práci a práci tak nedoporučuji k obhajobě.

5. OTÁZKY A PŘIPOMÍNKY DOPORUČENÉ K BLIŽŠÍMU VYSVĚTLENÍ PŘI OBHAJOBĚ (jedna až tři):

6. NAVRHOVANÁ ZNÁMKA

(výborně, velmi dobře, dobře, nedoporučuji k obhajobě):

Datum:

18. 12. 2015

Podpis: